

חולין דף ק"מ

למדנו במשנה, שעוף טמא פטור מלשלח, שואלת הגמרא, מהיכן למדים זאת? אמר רבי יצחק, נאמר: "כי יקרא קן צפור לפניך" וכמוזכר בתורה המילה 'עוף' משמעותה בין טהור בין טמא, אולם המילה 'צפור' מוזכרת רק לגבי טהור, ולא לגבי עוף טמא.

שואלת הגמרא ממה ששנינו, נאמר: ^{עוף' משמע בין טהור בין טמא, אבל} "תבנית כל צפור כנף" ולכאורה הכוונה בין טהור בין טמא, ומ'כנף' לרבות חגבים? דוחה הגמרא, הכוונה לצפור טהורה, 'כנף' לרבות צפורים טמאות וחגבים. עוד שואלת הגמרא ממה ששנינו, נאמר: "החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף", ולכאורה הכוונה בין טהור בין טמא, ומ'כנף' לרבות חגבים שגם הם משבחים לפני הקב"ה? דוחה הגמרא, הכוונה לצפור טהורה, 'כנף' לרבות צפורים טמאות וחגבים. וכן אומרת הגמרא שיש להסביר את הכתובים לגבי נח "כל צפור כל כנף", והכתוב: "ואתה בן אדם וכו' אמור לצפור כל כנף". עוד שואלת הגמרא ממה ששנינו בברייתא, נאמר: "ובענפוהי ידורן צפרי שמיא" וכיון שלא כתוב 'כנף' משמע שגם עופות טמאים? עונה הגמרא, נקרא 'צפרי שמיא', אבל לא 'צפרי' סתם.

עוד ראייה ממה ששנינו בברייתא, נאמר: ^{האוכל צפור של מצורע עובר עליו} "כל צפור טהורה תאכלו" משמע ש"ציפור" בעשה ולא תעשה הכוונה גם לטמאה? עונה הגמרא, למדים מהכתוב דבר אחר, שיש ציפור שאסורה. ומבררת הגמרא, אם היא טרפה, יש על כך כתוב מפורש: "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה בה" והכתוב מדבר בעוף טהור שמטמא בבית הבליעה. ואי בצפור שנשחטה לשם מצורע ואסורה בהנאה⁸⁹³, גם על כך יש לימוד מפורש, ממה שנאמר: "וזה אשר לא תאכלו מהם", לרבות שחוטת מצורע⁸⁹⁴? עונה הגמרא, מדובר בשחוטת לשם מצורע, וללמד שחייב בעשה ובלא תעשה. שואלת הגמרא, ונעמיד בטרפה

893 'ישחט את הצפור האחת' וקיימ' ל' בע"ז (עד.) ובקדושין (נז.) שאסורים בהנאה. רש"י.

894 אבל המשולחת - מותרת, שהתורה לא אמרה 'שלחנה' כדי שיכשלו בה אחרים לכשיצודוה ויאכלוה, אלא ודאי מותר. רש"י.

ונאמר שהכתוב בא לומר שעובר בעשה ולא תעשה? עונה הגמרא, שאחד מי"ג מדות הוא 'דבר הלמד מענינו', כלומר שאם יש מקרא שכתוב סתם ואין אנו יודעין במה מדבר, יש לומדו מענינו, וכאן הוזכר בעניין שחוטה.

מביאה הגמרא ראייה ממה שנאמר: "שתי צפרים חיות", ולכאורה הכוונה ש'חיות' ומותרות בפיו, ומשמע שיש טמאות האסורות באכילה? עונה הגמרא, כוונת הכתוב לחיות ראשי אברים, שאינן מחוסרות אבר.

עוד מביאה הגמרא ראייה מסוף הכתוב ציפור הנשחטת במצורע לא יביא משל עיר הנדחת
"טהורות" משמע שיש טמאות? דוחה

הגמרא, הכוונה למעט את הטרפות. שואלת הגמרא, והרי טרפה התמעטה מהמילה "חיות" שאינן מחוסרות אבר? ומבארת הגמרא, שלמי שאומר 'טרפה חיה', מובן שצריך כתוב מיוחד למעט טרפה, אבל לסובר ש'טרפה אינה חיה' אין צריך כתוב נוסף למעט טרפה? ועוד, בין לסובר ש'טרפה חיה' ובין לסובר ש'אינה חיה', יודעים שטרפה אסורה ממה ששנה תנא דבי רבי ישמעאל, נאמר מכשיר ומכפר בפנים ונאמר מכשיר ומכפר בחוץ⁸⁹⁵, מה מכשיר ומכפר האמור בפנים עשה בו מכשיר כמכפר לכל דיני כשרות וטהרה, אף מכשיר ומכפר האמור בחוץ עשה בו מכשיר כמכפר לעניין שנאסר במום⁸⁹⁶? אלא אמר רב נחמן בר יצחק, ממעטים מהמילה "טהורות" צפורי עיר הנדחת. וודאי שלא התכוונו למעטם משילוח, שהרי בכך מכשילים את מי שימצאם שכן הם אסורים בהנאה. אלא לומר שאף את הציפור ששוחטה לא יביא משל עיר הנדחת.

רבא אמר, ממעטים מהמילה "טהורות" ציפורי מצורע של חברו
שאם בא מצורע אחר לאחר שנטהר חברו,

לא יאמר הכהן 'הבא אחרת וזווגה לחיה של מצורע ראשון', שמשמע שיש אסורות והם אלו הנשארת ממצורע. רב פפא אמר, ממעטים מקרה שהתחלפו הצפורים בצפורי עבודה זרה, ולקחן מן העובד כוכבים בדמי

⁸⁹⁵ מכשיר בפנים – אשם מצורע וחטאות מחוסרי כפרה דובין ויולדות, שאינן באין אלא להכשירן בקדשים; מכפר בפנים – כל חטאות ואשמות. מכשיר בחוץ – צפרי מצורע שהן לטהר. מכפר בחוץ – שעיר המשתלח. רש"י.

⁸⁹⁶ שצריך להיות ראוי לשם, שבאיזה שיפול הגורל לשם יהיה ראוי למזבח. רש"י.

עבודה זרה שמכר לו. וכיון שע"ז נאסרה כחרם. כל מה שאתה מהייה הימננו כמוהו, וודאי שהתורה אסרה לשוחטה. רבינא אמר, מדובר בעוף שהרג את הנפש. ומבררת הגמרא, אם מדובר שנגמר דינו, הרי הוא 'בר קטלא' ופשוט שאינו ראוי לשלוח ולשחיטה שכן דינו בסקילה? אלא קודם גמר דין. והרי אין לומר שממעטים שלא לשלוח, שכן צריך להביאו לבית דין. אלא ודאי לשחיטה.

צפורים טריפות ואפרוחים טריפות שואלת הגמרא, מובן שהמשנה פוטרת מלשלח בעוף טמא הרובץ על ביצי טהור, שכן לא מתקיים הכתוב "צפור". אבל עוף טהור הרובץ על ביצי עוף טמא הרי נקרא "צפור"? עונה הגמרא, כוונת המשנה כפי שאמר רב כהנא, לומדים מהכתוב: "תקח לדך" ולא לכלביך. וממילא גם כאן הכוונה ולא לכלביך. ורב כהנא אמר זאת על מה ששנינו, אם טרפה חייב בשילוח. אבל אפרוחים טרפות, פטור משילוח האם. ואמר רב כהנא, נלמד מהכתוב: "תקח לדך" ולא לכלביך. ולהקיש אם טרפה לאפרוחים: מה אפרוחים טרפות פטור משילוח, אף אם טרפה פטור מלשלח. שואלת הגמרא אם כן⁸⁹⁷, הרי היה ניתן ללמוד שציפור טמאה פטורה משלוח, שכן אין נוהגת באפרוחים טמאים? ומכאן שלא מקישים את האם לאפרוחים. ושואלת הגמרא וברייתא, אם אפרוחין טרפה, חייב בשילוח. והרי אף שהאם ראויה לשלוח שכן רק האפרוחים טריפה, מכל מקום מקישים אם לאפרוחים? עונה הגמרא, הכוונה אפרוח שאִמָּן טרפה חייב בשילוח.

הסתפק רב הושעיא, הושיט ידו לקן ושחט מיעוט סימנים של אפרוחין תחת האם, האם האפרוחים נחשבים כעת טרפה וממילא לא קוראים בהם "תקח לדך" ולא לכלביך, ופטור משלוח. או שחייב בשלוח האם, כיון שבידו לגמור את השחיטה? ונשאלת הגמרא בתיקון.

הסתפק רבי ירמיה, האם מטלית הפרוסה בים האם לביצים, נחשב לחציצה שלא נקרא 'רובצת על הביצים'? האם נוצה תלושה חוצצת? האם 'ביצים מוזרות' שאין אפרוח בא מהם חוצצים? אם תמצא לומר

ביצים מוזרות חוצצים, שני ביצים הסדורות זו על גב זו מהו ונתכוין ליטול התחתונים, האם אמצעים חציצה? זכר על גבי ביצים ונקבה על גבי זכר מהו? ונשאלת הגמרא בתיקון.

הסתפק רבי זירא, האם יש חיוב שילוח ביונה הרובצת על ביצי תסיל שהוא עוף טהור הדומה ליונה או תסיל על ביצי יונה? אמר אביי, יש ראייה ממה ששנינו בברייתא, עוף טמא הרובץ על ביצי עוף טהור וטהור רובץ על ביצי עוף טמא, פטור משילוח. וניתן לדייק שאם שניהם טהורים חייב? דוחה הגמרא, יתכן והכוונה ל'קורא' נקבה שמנהגו בכך, שבזה הכל מודים שחייב בשילוח. אבל עוף אחר בטלה דעתו ואינה בשלוח.

למדנו במשנה, שעוף ששמו 'קורא' זכר שרגיל לדגור על ביצי אחרים, רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטרים. אמר רבי אבהו, טעמו של רבי אליעזר, מגזירה שווה דגירה דגירה. נאמר "קורא דגר ולא ילד" ונאמר "ובקעה ודגרה בצלה" לומר שלשניהם שם דגירה. אמר רבי אלעזר, מחלוקת בקורא זכר, אבל בקורא נקבה דברי הכל חייב⁸⁹⁸. ומבאר אף שהמשנה הביאה את מחלוקתם בפירוש בזכר, הייתי אומר שחכמים פוטרים אף בקורא נקבה ומה ששנינו 'זכר' להמיע את כחו של רבי אליעזר, קמשמע לן.

ואמר רבי אלעזר, מחלוקת בקורא זכר, אבל בציפור אחרת זכר, דברי הכל פטור. שנאמר "והאם רובצת", ולא 'האב רובץ'⁸⁹⁹. ואף שנאמר 'קורא זכר', היינו אומרים שרבי אליעזר מחייב אף בזכר דעלמא ודיבר ב'קורא' להודיעך כחן דרבנן? קא משמע לן. ומביאה הגמרא שכן שנינו בברייתא, זכר דעלמא פטור. קורא זכר, רבי אליעזר מחייב וחכמים פוטרים.

משנה

היתה מעופפת, בזמן שכנפיה נוגעות בקן
חייב לשלח, אין כנפיה נוגעות בקן פטור
מלשלח. אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת חייב לשלח, שנאמר

אפרוחים גדולים פטור מלשלח

⁸⁹⁸ אפילו אין הביצים שלה חייב 'לשלח', שנקרא בזה 'קאם', הואיל ומנהגו בכך. רש"י.
⁸⁹⁹ ובקורא – הוא דמחייב רבי אליעזר, משום דכתיב ביה דגירה, לא שנא זכר ולא שנא נקבה. רש"י.

”קן” מכל מקום. היו שם אפרוחים מפריחים או ביצים מוזרות פטור מלשלח, שנאמר: ”והאם רובצת על האפרחים או על הביצים” מה אפרוחים בני קיימא – אף ביצים בני קיימא, יצאו מוזרות. ומה הביצים צריכין לאמן, אף האפרוחין צריכין לאמן, יצאו גדולים שיכולים לפרוח בעצמם שאינו חייב בשילוח.

גמרא

תנו רבנן, נאמר: ”רובצת” ולא מעופפת. אולם ממה שנאמר: ”רובצת”, ולא נאמר ’יושבת’ למדים שאם כנפיה נוגעות בקן חייב בשילוח.

אמר רב יהודה אמר רב, היתה יושבת בין שני רובדי אילן והביצים תחתיה, אלא שהענפים מגביהים אותה באויר מעליהם, רואים: אם תשמט נופלת עליהם חייב לשלח, ואם נופלת לצדדין פטור. שואלת הגמרא ממה ששנינו, היתה יושבת והביצים מצדדיה, פטור מלשלח. על גביהן, חייב לשלח. היתה מעופפת, אפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח. שואלת הגמרא, משמע שמשווים ’על גביהן’ ל’ביניהן’: מה ביניהן, שנוגעת בהם. אף מה ששנינו לחייב ב’על גביהן’ מדובר שנוגעת בהם. משמע שאם הייתה מעל רובדי אילן פטור? עונה הגמרא, הכוונה ’על גביהן’ כ’ביניהן’, שאף שלא נוגעת חייב וזה ב’רובדי אילן’. וכן מסתבר לפרש, שאם נאמר רובדי אילן פטור, מדוע אמרה המשנה שאם ’היתה מעופפת אפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח’, שישנו חידוש יותר גדול שאף שיושבת מעל הקן על רובדי אילן, וכל שכן מעופפת שאינה רובצת? אולם אומרת הגמרא שאין מכאן ראיה כיון שהוצרך להשמיע ב’מעופפת’, לומר שאפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח. ואף שאומרת המשנה ש’בזמן שכנפיה נוגעות בקן חייב לשלח’? אמר רבי ירמיה, שם הכוונה שנוגעת בצדיהן ולא על גביהן.

ויש ששנו, שלכאורה המשנה משווה ’על גביהן’ ל’ביניהן’, לומר שפטור במידה שלא נגעה. ומכאן שרובדי אילן חייב? דוחה הגמרא, שמשווים את ’על גביהן’ ל’ביניהן’ לומר שחייב כשנגעה בהם, אבל רובדי אילן פטור. שואלת הגמרא, אם כן, מדוע כתבה המשנה שבמעופפת

ולא נגעה פטור, הרי יכלה לכתוב חידוש גדול יותר שברובדי אילן פטורה וכל שכן במעופפת? דוחה הגמרא, שרצתה להשמיע את הדין ב'מעופפת' להשמיע שאפילו כנפיה נוגעות בקן פטור מלשלח. ואף ששנינו שבמעופפת חייב רק אם נגעה, אמר רב יהודה, המשנה מדברת בנוגע מן הצד.

אפרוח או ביצה חייבים בשילוח למדנו במשנה, שחייב בשילוח אף אם יש שם אפרוח או ביצה אחת, ואם מצא אפרוחים מפריחים או ביצים מוזרות פטור לשלח. שאל אחד מהחכמים את רבא, מדוע שדרשים כך, הרי יכלו לומר שמהכתוב "קן" מרבים אף באפרוחים מפריחים וביצה מוזרה, ובאפרוח או ביצה אחת פטור שיצטרך להתקיים הכתוב "אפרוחים או ביצים"? עונה הגמרא, אם כן היה להיות כתוב 'והאם רובצת עליהם'. וכיון שכתוב 'והאם רובצת על האפרוחים או על הביצים' להקיש אפרוחים לביצים ולפטור מפריחים, וביצים לאפרוחים ולפטור מוזרות. וממילא מהמילה "קן" מרבים ביצה אחת⁹⁰⁰.

900 ; ו'אפרוחים או ביצים' – אורחיה דקרא הוא למינקט רבים: ברוב קנים. רש"י.

